

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

3 · Juni 2004

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

LANDSFORENINGEN
ERHVERVSHÆMMEDE
FRA FRIHEDSKAMPEN

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen

Formand: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Næstformand: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13.

Sekretær: Kaj Christensen, Sdr. Fasanvej 53, 4. th., 2000 Frederiksberg, tlf. 38 19 68 06.

Kasserer: Birthe Fuglsang, Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86 22 40 46.

Bestyrelse: Børge Juul Jensen, Lillegade 10', 8500 Grenå, tlf. 86 32 08 71.

Modstandskampens Bladudvalg

Formand: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Udvalg: Kaj Christensen, Birgit K. Fischermann, Dagmar Mørk Jensen, Anni Mørk.

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.

(Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Forretningsudvalg:

Formand: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup. Tlf. 32 51 50 13

Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26

Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.

Kasserer: Poul Brandt, Lerholm Vænge 33, 2610 Rødovre. Tlf. 36 41 33 24.

Giro: 1000 780

Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Værløse. Tlf. 44 48 56 74

Neuengamme Foreningens Rekreations- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen – 4. maj 1985, uddeles til rekreationsformål eller -hjælp i særlige trangstiltælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er – eller vil kunne anerkendes – i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningskema sendes til ovenstående adresse.

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Dagmar Mørk Jensen
Dammes Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa
Tlf./fax. 74 62 71 14 og
Tlf. 21 68 47 61
Giro 62 0 32 56

REDAKTION

Kaj Christensen
Sdr. Fasanvej 53, 4 th
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 19 68 06
Ansvarshavende

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartov Vej 29, 2 tv
2900 Hellerup
Tlf. 39 62 83 55

TRYK

Fjerritslev Tryk A/S

TIL ABONNENTERNE

Bladet vil udkomme i månederne februar, april, juni, august og november. Stof, der skal med i bladet, skal være inde på redaktionen den 1. i måneden umiddelbart før.

PRIS

125,00 kr. i 2004.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

3. 2004

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Organ for ERHVERVSHÆMMEDE
fra FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Buchenwald-klubben
Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen af Gestapofanger fra Besættelsen
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr. 3

2004

10. årgang

Mindelunden 4. maj 2004

Talen i Mindelunden den 4. maj 2004 blev holdt af general Kjeld Hillingsø. Den aften hvor Mindelunden – der er smukt pyntet – er rammen om mindet om dem som døde i Danmarks Frihedskamp.

Mine Damer & Herrer,

Tak fordi man har bedt mig om at holde hovedtalen ved denne højtidelighed. Opfordringen har fyldt mig med ærefrygt, fordi den kommer fra den kreds af mennesker, som jeg selv beundrer, og ikke mindst som min far og svigerfar beundrede, og som de selv beskedenføjte, at de stod i yderkanten af. De var begge med, de gjorde, hvad de blev bedt om, og bortset fra, at de bagatelliserede deres egen indsats og fremhævede andres, talte de ikke meget om den tid.

Min far og svigerfar følte begge, at de kunne have gjort mere; men de gjorde trods alt noget, og selv om de næppe direkte var blevet henrettet, hvis de var blevet fanget, så risikerede de dog livet – lige som de veteraner fra modstandskampen, der er til stede her i aften, risikerede livet.

Jeg kan ikke vide, hvorfor I satte livet på spil dengang, og som Jørgen Kieler skrev i bogen »Hvorfor gjorde I det?«, var grunden til deltagelse i modstandsbevægelsen nok et etisk spørgsmål, som kun den enkelte kunne besvare. Ingen var tvunget, og enhver kunne hoppe fra, hvis det blev for hedt.

Jeg blev selv for nogle år siden spurgt om, hvilke værdier, der er værd at dø for.

Mit svar var, at jeg var – og stadig er – i tvivl om, om der findes værdier, som det er værd at dø for. Jeg tror, at mennesket vil vige tilbage for døden, indtil den er uomgængelig. Til gengæld er jeg sikker på, at der findes værdier, som jeg er rede til at risikere livet for. Jeg mener, at det er berettiget og nødvendigt at sætte livet på spil for de medmennesker, der har behov for beskyttelse, for frihed og for demokrati.

I, som dengang var unge, har måske haft de samme værdier i tankerne, da I risikerede livet i kampen mod besættelsesmagten. Nogle af jer hjalp medborgere, jøder, sabotører eller andre forfulgte, med at flygte til Sverige. Moderne historieskrivning siger, at det ikke var så farligt endda; men det vidste ingen dengang. Andre af jer deltog i sabotage og likvideringer, og for dem var der ingen tvivl, for der var ingen nåde, hvis de blev taget. Men alle satte I jeres liv på spil.

Det roste statsministeren jer for den 29. august sidste år, og det var der ingen, der tog til genmæle imod. Men hans kritik af den danske samarbejdspolitik under besættelsen fik en ublid modtagelse. For, som mange historikere sagde, der var jo intet andet valg. Vi kunne ikke have afværget det tyske overfald den 9.

april 1940, og vi kunne ikke have modarbejdet besættelsesmagten. Den holdning havde langt størsteparten af den danske befolkning under besættelsen. Den var imidlertid forkert. Der var et andet valg, I traf det, og det var muligt at sætte sig op mod besættelsesmagten. I gjorde det. Og ikke alene gjorde I det. Det gjorde søfolk og de, der gik i allieret militær tjeneste, det gjorde dele af forsvaret den 9. april 1940 og 29. august 43, det gjorde politiet 19. september 1944 og det gjorde de andre modstandsfolk, som sammen med jer var med til at gøre Danmark frit.

I alt gav 4800 danske livet under kampen mod NZ Tyskland. Nogle traf døden uforberedt; men de næsten 1900 faldne søfolk, de 71, der faldt i allieret krigstjeneste, de 40 militære og politifolk, der faldt i kamp, har vidst, hvad de kunne risikere. Og de 603, der døde i tysk fængsel og i KZ-lejre samt de 113, der blev henrettet hovedsagligt her i Ryvangen, satte ikke alene deres liv på spil, men fik på grusomste vis mulighed for at tænke over, hvorfor de skulle dø. De gav deres liv i kampen mod ufrihed, dikatur og forbrydelser mod menneskeheden.

*Tak til dem og tak til jer,
der stod ved deres side.*

Fremtiden for fangeorganisationerne

Som i Danmark ser det ud til, at situationen i de fleste europæiske lande er den, at de kræfter, der i mange år har holdt kontakterne mellem gamle fangekamerater i live og samtidig har søgt at advare, når der rundt omkring var tegn på, at demokratiet trængte til nyt liv, nu er ved at ebbe ud.

Det er også tilfældet for den eneste internationale organisation FIR, der på tværs af kold krig og andre besværligheder har formået at bevare samarbejdet, ikke blot mellem gamle modstandsfolk og tidligere fanger, men også mellem dem, der

på begge sider deltog i direkte krigshandlinger. Efter mange overvejelser ser det dog ud til, at det, trods de sidste års tab af rigtig mange, nu kan lykkes at samle nye kræfter, der sammen med de sidste gamle »kæmper« vil forsøge at bygge videre på arbejdet, vel vidende, at der må nye arbejdsformer til.

Det er lykkedes at samle en arbejdsgruppe, der er i færd med at gennemgå målsætning og arbejdsmetoder med det formål på et senere tidspunkt, formentlig i efteråret, at fremlægge udkast til en rekonstruktion.

Da vi må forudse, at der kan være flere

nationale foreninger, der føler sig nødsaget til at slutte arbejdet inden for en overskuelig tid, og da besværlighederne med postforsendelse o.s.v. kan bringe afbrydelser af kontakterne med vore medlemmer, forhåbentlig kun i perioder, beder vi om, at man overvejer, om man ønsker, så længe det er muligt, at blive holdt underrettet om udviklingen.

Man kan såvel skrive som ringe og har man en e-mail adresse, vil det være et godt redskab.

På udv. vegne
Dagmar Mørk Jensen

MODSTANDSKAMPEN 1940-45

begynder også at mærke alderen på vore »LEVERANDØRER«. Det begynder »at tørre ud« med stof til bladet. Endelig mærker vi – der laver bladet – at kræfterne svinder lidt, men mere og mere. Hvad kan vi gøre?

Hvis der er nogle mennesker – af en lidt yngre årgang – der kunne begynde at tage over, eller bare vise interesse for eventuelt at finde det stof,

der må være der – fra Besættelsen og formidle det hertil, kan vi måske se ud over 2004.

Hvad med at oplyse mailadresse og telefonnummer?

Hvordan vil det være at undvære MODSTANDSKAMPEN 1940-45?

Red.

Sentenser

Velanstændigheden skulle spille en stor rolle i historikerens behandling af fortiden. Fortiden taler med i nutiden – også selv om den ofte forsøges, gjort tavs.

Kaj Christensen

4. maj
DE 9 KOLLEGIER

HOLD FOLKEGAVEN VEDLIGE

BIDRAG
KONTO 3440 15 74 32

www.4maj-kollegiet.dk

Sydøstjysk afdeling

Forårsrejse til Århus

Lørdag d. 17 april 2004 besøgte vi vore ny medlemmer i Århus; som vi ved, blev denne afdeling nedlagt pr. 1/1 2004, mange af deres medlemmer ønskede at komme under Sydøstjysk afd., derfor denne tur for at ønske dem velkommen i vor afdeling, og for at mindes deres faldne kammerater i Århus.

Efter at alle deltagerne var samlet op, ca. 26-30 stykker, bød Kaj Ejlersen alle velkommen og udtalte, at med disse ture skal vi mindes alle de kammerater, som blev henrettet herhjemme og alle som ikke kom hjem fra koncentrationslejre, det være Dachau, Neuengamme, Theresienstadt, med mange flere lejre. Samt alle de kammerater, der er gået bort i de seneste år og ikke mere er iblandt os.

Vi kørte så ud til Skæring Hede, hvor militæret havde skydeterræn den gang, til mindehøjtidelighed og kransnedlægning ved mindestenen for de fem frihedskæmpere, der blev henrettet den 2. december 1943. Mindetalen blev holdt af Major C.C. Nielsen, Fredericia, som var med i gruppen, men som på grund af sin unge alder ved krigsretten blev idømt tugthus sammen med endnu en kammerat, hvis dom også blev anket. Først nogle måneder efter, i deres isolationsceller i kælderens i tugthuset i Rendsborg, fik de af næstkommanderende ved Gestapo i Århus, Kriminalret Helmuth Ro-

tenberg, at vide, at anklagerens krav om dødsdøm var blevet afvist.

Major C. C. Niensens mindetale og beretning om de sidste dage og timer:

I dag for 60 år og 3¹/₂ time siden, bragede der 50 geværskud fra en tysk henrettelsespeloton, her på den tidligere militære skydebane, hvor vi står nu. Livet var slut for de 5 unge mænd, vi i dag er samlet for at mindes. De døde – som Svend Johannesen fra Randers sagde til sine 4 kammerater under deres transport fra arresten i Århus til Skæring Hede:

»Nu må I ikke være kede af det. I ved jo, at det er for Danmark, vi har kæmpet, og det er for Danmark, vi nu skal dø«.

Gennem mange år har deres familier og en trofast skare af borgere fra Århus, Randers og andre steder i landet mødt op den 4. maj og 2. december for at mindes dem, og for familiens vedkommende at lade tankerne gå tilbage til de dage og timer, de havde haft med deres kære, før de døde for Danmarks sag.

60 år er gået – den dybe sorg fra dagene før og efter den 2. december 1943 er borte – der er kun minderne tilbage – og deres henrettelse er ved at blive historie, som vi ikke bør glemme, men lade gå videre til

de næste generationer. Mange smukke ord er gennem årene udtalt på dette sted, men ingen har fortalt om enkelthederne omkring de henrettedes sidste dage og timer, enten fordi de ikke kendte dem, eller af hensyn til de efterladte.

Efter 60 års forløb er jeg kommet til den indstilling, at jer, der trofast møder op her, bør kende enkelthederne i.f.m. den første massehenrettelse under besættelsen. Jeg vil derfor for første gang i mit liv, og inden det bliver for sent, forsøge at »tage jer med« tilbage til mine kammeraters sidste dage og timer.

Den 24. november 1943 blev der ved 2 tyske krigsretter i Århus afsagt en lang række domme, heraf 7 dødsdomme og 2x livsvarigt tugthus, der straks blev anket til dødsstraf af den tyske anklager, for som han sagde, de havde været »Die grössten Aktiven« og skulle have lovens strengeste straf. Efter vi var ført tilbage til arresten, fik de 7 dødsdømte besked om – og hjælp til – at søge den tyske øverstbefalende i Danmark, general von Hanneken, om benådning. Det kom som et chok for familier, venner og den lille del af befolkningen, der på dette tidspunkt af besættelsen holdt med eller havde sympati for modstandsbevægelsen.

Regeringen og Folketinget var trådt tilbage den 29. august, så det var forskellige myndighedspersoner, stiftamtmand, politimester, biskopper m. fl., der ved henvendelse til såvel den tyske øverstbefalende i Danmark, general von Hanneken i Silkeborg, som til den tyske rigsbefuldmægtigede i Danmark, doktor Werner Best, København, forsøgte at få en benådning i stand. Alt uden resultat. Den største trøst og hjælper var dog direktør Kjær, direktør for bryggeriet Ceres, der var formand for Røde Kors i Århus. Han havde på Røde Kors' vegne tilsynet med de danske fanger i den tyske afdeling af Århus Arrest i Vester Allé, og besøgte næsten dagligt de dødsdømte og øvrige tilfangetagne fra de 2 sabotageorganisationer i Århus og Randers. Han fik bl.a. udvirket, at de dødsdømte blev rigeligt forsynet med god mad, tobak m.v. de sidste dage af deres liv, samt ikke mindst, at deres nærmeste fik lov at tage afsked med dem i arresten i Århus.

Major C.C. Nielsen ved mindestenen på Skæring Hede. Foto: Kaj Ejlersen.

Den 2. december nærmede sig, og om aftenen den 1. december fik den tyske, dansktalende tolk ved den tyske krigsret i Århus, Oberfeldwebel Johannes Clausen (Johs. Clausen var født i Tønder og talte dansk) – af den tyske krigsretsdommer, Dr. Huslein og den tyske feltpræst, Georg Plate, at vide, at benådningssøgningerne var afslået for: Oluf Kroer, Svend Johannesen, Otto Christiansen, Anders Andersen og Georg Christiansen, samt at dødsdommen skulle fuldbyrdes ved skydning næste morgen – inden solopgang – på de militære skydebaner på Skæring Hede. M.h.t. de øvrige dødsdømte, Alf Tolboe Jensen og Aage Andersen samt de 2 ankede domme, var der intet nyt om deres skæbne. Næste morgen kl. godt fem – den 2. december – indfandt oberfeldwebel Johannes Clausen sig i arresten og meddelte hver enkelt af dem, at deres benådningssøgninger var blevet afslået, samt at dødsdommen skulle fuldbyrdes ved skydning inden solopgang. De fik at vide, at de måtte skrive et afskedsbrev til deres pårørende. Brevene måtte kun omfatte personlige forhold, idet de ellers ville blive tilbageholdt af den tyske censur. De fik også at vide, at havde de et sidste ønske, ville det om muligt blive opfyldt. En af dem ønskede nogle stykker rigtig dansk smørrebrød, hvilket med besvær blev skaffet til veje ude fra byen.

Den tyske feltpræst Georg Plate kom til stede, talte med hver af de dødsdømte, holdt en fælles nadver, ligesom hver enkelt fik udleveret et skriftsted fra Bibelen. Efter den fælles nadver blev de dødsdømte under stærk bevogtning af tysk militærpoliti ført ned i arrestgården, hvor der holdt en tysk militær lastvogn – det vi dengang kaldte en prærievogn – i hvilken de blev kørt til de daværende

militære skydebaner på Skæring Hede. På vejen til Skæring fik de lov til at tale sammen, samt ryge, Georg Christiansen og Svend Johannesen var lænket sammen, de øvrige havde hverken håndjern eller lænker. Straks efter ankomsten blev de 2 gange bundet rundt om brystet med reb til 5 pæle, der var rejst foran kuglefangervolden, hvor vi nu står. De havde arme og ben fri. Herefter talte den tyske feltpræst Georg Plate med hver enkelt, og især længe med Svend Johannesen fra Randers. De dødsdømte blev herefter spurgt, om de ønskede bind for øjnene, hvilket Georg Christiansen og Svend Johannesen ikke ønskede, de ville se pelotonen og de øvrige tilstedeværende i øjnene til det sidste. De resterende 3 fik herefter bind for øjnene og Oberfeldwebel Johannes Clausen og feltpræsten gik tilbage på pelotonens højre fløj. Pelotonen bestod af tyske værnemagtssoldater under kommando af en tysk officer. De var på gennemrejse fra Rusland til Norge. Da Johannes Clausen var kommet på plads, gav den tyske officer ordre til at »lægge an« og skyde. Straks efter de 50 geværskud havde lydt, gik Oberfeldwebel Clausen, en tysk militærlæge samt en underofficer fra militærpolitiet, frem til de henrettede, og her konstaterede de, at Georg Christiansen ikke var død. Lægen gav underofficeren ordre til at skyde ham med en 9 mm pistol gennem tindingen, hvorefter han straks døde. Herefter blev de henrettede lagt i 5 hvide kister, nummereret 1-5 og kørt til det militære skydeterræn ved Oksbøl, hvor de i hemmelighed blev begravet i Husby Klit. Den sidste af de 6 unge sabotører, Alf Tolboe Jensen, fra Brabrand, døde i ensomhed den 29. december 1943, hvor han kl. 8.02 blev henrettet i kasernegården på Vester Allés kaserne i Århus. Også Alf Jensen blev lagt i en hvid kiste,

og umiddelbart efter kørt til Oksbøl, hvor han blev begravet i den samme grav, som hans kammerater, der blev henrettet den 2. december.

De 2, hvis livstidsdom var blevet anket til dødsstraf, fik nogle måneder senere at vide, at anklagerens anke var afvist. Da sad de i isolationscellen i kælderen, i tugthuset i Rendsborg, og fik meddelelsen overbragt af gestapomanden Helmuth Rothenberg. Efter krigen meddelte en ældre tysk underofficer til modstandsbevægelsen, at han vidste, hvor der var begravet 6 danske sabotører, i december 1943 – han havde afmærket stedet med nogle tomme patronhylstre. Kisterne, der var meget velbevarede, blev gravet op, og ligene ført til Randers, Århus, Brabrand og København, og genbegravet på de lokale kirkegårde og i Mindelunden.

Kære jer, der er mødt frem her i dag, jeg har nu fortalt jer om enkelthederne om mine kammeraters sidste dage og timer – om deres optræden og holdninger i dødens stund, så selv vores fjender (dengang) respekterede og forstod os bedre, end de fleste af vores landsmænd. Lad mine ord være i jeres tanker, når I i årene fremover møder frem for at minde de 6, der døde under den første massehenrettelse. De troede – og var overbeviste om, at de kæmpede og døde for deres fædreland – et ord, der i dag nærmest er et skældsord. Lad også mine ord gå videre til jeres børn og børnebørn, de fortjener det, de der gav deres liv her på dette sted og i øvrigt alle de andre, der faldt under den tyske besættelse af Danmark.

Lad os sammen udtale: »Æret være deres minde«.

Herefter nedlagde Major C.C. Nielsen kransen ved Mindestenen, og vi sang Altid frejdig. Vi kørte så til Besættelsesmuseet 1940-1945 i Århus. Museet viser såvel fredelige som dramatiske begivenheder i Århus under den tyske besættelse. Et museum, der er værd at besøge. Vi havde ikke meget tid der, da middagen ventede på Rådhuscafeen.

Efter middagen kørte vi så til mindesmærket på Vestre Kirkegård for de kammerater, som døde i koncentrationslejrene og ikke blev begravet her i landet. Kaj Ejlersen holdt en smuk mindetale, hvorefter Bruno Bøtcher lagde kransen ved mindestenen. Herefter sagde vi pænt farvel til vore kammerater i Århus efter en herlig dag sammen med dem. Vi, som var med på turen, vil gerne sige Kaj tak for en herlig tur.

På deltagernes vegne
H. J. Dahllus

Kaj Ejlersen og Bruno Bøtcher foran mindemuren på Vestre Kirkegaard.
Foto: Kaj Ejlersen.

9. April

Den 9. april på Bernadottegården i Roskilde forløb med værdighed og højtidelighed som de tidligere år. I solskin, men køligt vejr, mødte ca. 30 beboere og andre interesserede op ved Folke Bernadottes mindeeg. Mogens Henrik Nielsen bød velkommen, hvorefter fanen blev ført frem af en af beboerne, Peter Ilsøe, med Per Johansen som fanevagt.

Dagen blev indledt med, at forsamlingen sang B.S. Ingemanns morgensang: »I østen stiger solen op«, hvorefter der blev lagt blomster ved Bernadottes mindesten. For Bernadottegården lagde en af beboerne, Inge-Lise Nielsen, en smuk buket, og fra Bernadottegårdens Venner blev der lagt en buket af formanden, Grethe Johansson.

Sammenkomsten sluttede med, at alle sang Grundtvigs: »Moders navn er en himmelsk lyd«, hvorefter Emmy Reitoft takkede for deltagelsen og bad om, at fanen blev ført tilbage.

Vi sluttede så tidligt, at de, der ønskede det, kunne nå at overvære det traditio-

nelle arrangement på Københavns Rådhus, som Hjemmeværnet stod for. Der blev indledt med 2 minutters stilhed foran rådhuset begyndende ved rådhusurets første klokkeslag kl. 12. Hjemmeværnet deltog med sænkede faner. Inde i rådhushallen bød kaptajn Dan Kjersner, Rådhuskompagniet, forsamlingen velkommen og bragte en hilsen fra overborgmester Kramer Mikkelsen, som desværre ikke kunne være til stede. Herefter gav han ordet til Povl Kildemoes, Roskilde, som indledte sin stærke tale med Kaj Munks lille digt fra den 9. april 1940:

*De tusind Aar – saa blev de væk
I Morges Kl. 5 af Skræk*

Højtideligheden sluttede med, at forsamlingen sang: »Altid frejdig, når du går«. Herefter var rådhuset vært ved et stykke mad.

*Mogens Henrik Nielsen
Bernadottegården*

Mindehøjtideligheden afholdes af Københavns Rådhus og arrangementet styres formidabelt godt af Hjemmeværnskompagniet 6312.

*Nogle af deltagerne ved 9. april mindehøjtideligheden på Københavns Rådhus.
Foto: Bo Gerlach.*

Københavns Rådhus 9. april 2004. 2 minutters stilhed kl. 12.00. Foto: MHN.

Povl Kildemoes på talerstolen i Rådhuset 9. april 2004. Foto: MHN.

Bernadottegården 9. april 2004. Emmy Reitoft takker forsamlingen. Peter Ilsøe fører fanen ud fra Mindeegen. Foto: MHN.

Allierede Krigssejlere

Af Erik Kragelund

På bagsiden af bladet Modstandskampen er der en adresseliste. Det er de forskellige modstandsorganisationer, der tog del i modstandskampen.

Adresselisten har uden tvivl været et vigtigt værktøj for personer eller myndigheder, der er interesseret i at komme i forbindelse med en eller flere af disse modstandsorganisationer. Det gælder også vore børn og nu særlig vore børnebørn.

Der er to adresser på krigssejlere. Den ene er »Krigssejlergruppen 1939-1945«, som Bent Ørberg står for. Den anden er »Allierede Krigssejleres Veteranforening (Korsør)«, som Else Lizier er formand for.

Vi er blevet opfordret til at foretage en undersøgelse, der har to objektiver:

- 1) At finde ud af hvor mange krigssejlere der er tilbage?
- 2) At vælge en person, der på en effektiv måde kan repræsentere alle krigssejlerne og koordinere kontakt imellem krigssejlerne og andre modstandsorganisationer.

Der har indtil nu ikke været nogen effektiv koordinering mellem krigssejlerne og de andre modstandsorganisationer.

For at opnå vort objektiv blev der sendt et spørgeskema til alle krigssejlere, vi kendte.

Som du kan se på spørgeskema nedenunder, har vi også spurgt alle kendte krigssejlere, om de er medlem af krigssejlergruppen. Vi mener at krigssejlergruppen begyndte med de tidligere ele-

ver fra skoleskibet Danmark.

Resultatet af vores undersøgelse er ikke helt færdig endnu. Vi mangler nogle enkelte svar, og vi håber at have det endelige resultat i løbet af næste uge.

Som det ser ud er vi 210 krigssejlere og 42 enker tilbage:

Bopæl Land	Krigssejlere	Enker eller Børn	Total
Danmark	98	18	116
Australien	2	0	2
Central America	2	0	2
Canada	5	0	5
England	4	7	11
Færøerne	6	0	6
Grønland	1	0	1
Island	1	0	1
USA	91	17	108
Total	210	42	252

Til næste års 5 maj vil det sikkert blive sidste gang, der vil være en hel del af tidligere modstandsfolk i live til at fejre denne dag.

Det er vigtigt for os, og det er nødvendigt, at du er bekendt med, hvad adresselisten på bagsiden af bladet Modstandskampen har betydet og kan betyde, så vi kan opnå vort mål.

4. Vi vil komme tilbage

I begyndelsen af juni 1940 blev den britiske hær fordrevet fra Frankrig. Fra den 28. maj, da ordren lød: »Begin operation Dynamo«, og i løbet af de næste tre-fire uger bragte krigsskibe, handelskibe, fiskerbåde og andre fartøjer af enhver art omkring 530.000 allierede soldater over Kanalen fra Dunkirk, Cherbourg, Brest og flere nordfranske havne. England forberedte sig på en tysk invasion.

I løbet af de næste måneder drev denne fare dog over. Skønt fjenden var overlegen i luften, var hans flåde ikke stærk nok til, at han turde vove forsoget, operation Seelöwe.

Den 4. juni, da evakueringen fra Dunkirk var afsluttet, sagde Churchill: »We shall go back«, og allerede i efter-

året 1940 begyndte britiske officerer at lægge planer for en landgang i Frankrig. Det engelske Krigskabinet var klar over – på grundlag af århundreders erfaringer – at en fastlandsmagt kun kunne besejres, når dens hære blev overvundet på slagmarken i Europa.

Da Tyskland overfaldt Sovjetunionen i juni 1941, fik invasionsplanerne et nyt perspektiv: et angreb fra vest ville nu blive »den anden front«, som kunne aflaste den Røde Hær på Østfronten, og russerne pressede på for at få den iværksat. Men først da USA kom med i krigen (december 1941), blev der virkelige muligheder for at gennemføre den uhyre krævende opgave, som en invasion af Hitlers »Festung Europa« ville blive.

Fra foråret 1942 begyndte operation Bolero: opbygningen af de amerikanske styrker i Storbritannien, og de allierede planlæggere arbejdede med forberedelserne af operation Overlord, »den anden front«, befrielsen af de vesteuropæiske lande. I foråret 1944 var det sydlige England een stor militærlejr. Millioner af soldater, flyvere og søfolk ventede på dagen, D-dagen.

Fortsættes i næste nummer!

Sentenser

Bekvemmelighedens pris er underlagt kollaborationen. Lurepasseriet har kostet mange sjælekampe, blandt de bedste.

Kaj Christensen

Ved Anni Mørk.
Sendes til Dagmar Mørk Jensen,
Damms Teglgård 20, 1.th.
6200 Aabenraa
Telefon og fax 74 62 71 14

16. juni

Hans Bøjlund, 85 år
Påbyvej 30
6000 Kolding
(bortrejst på dagen)

19. juni

Flemming Petersen, 80 år
Nyhusevej 42
3400 Hillerød

21. juni

Ester Christensen, 90 år
Mozartsvej 7
9700 Brønderslev

3. juli

Vagn Kondrup, 80 år
Østre Allé 81
9000 Aalborg

7. juli

Oskar Isaksen, 90 år
Rosenvænget 43
9300 Sæby

Erik Tanne, 80 år
Farum St. Torv 29, 1. th.
3520 Farum
(54555 Hannover-Stöcken)

13. juli

Margaret Petersen, 80 år
Revvej 16 B
4220 Korsør

16. juli

Poul Rahbæk Hansen, 85 år
Toldbodvej 28, Snoghøj
7000 Fredericia

19. juli

Inge Nielsen, 85 år
Honoressvej 4
7000 Fredericia

20. juli

Poul Aasvang, 85 år
Frederikkevej 7
3050 Humlebæk

27. juli

Erik Christiansen, 80 år
Skovparken 2
3060 Espergærde

28. juli

Esther Hansen, 75 år
Anemonevej 73
5220 Odense SØ

Anna Damsgård Jensen, 80 år
Nørrebro Runddel 179
5220 Odense SØ

1. august

Georg Schlätzer, 80 år
Hvedemarken 77
6000 Kolding

9. august

Herluf Kamp-Larsen, 85 år
Voldboligerne 9, 2. mf
1426 København K

1. august

Bjarne Christensen, 85 år
Olaf Rudes Vej 39
8270 Højbjerg
(Dachau 141.567)

9. august

Erik Andersen, 80 år
Østre Allé 16
9000 Aalborg

*Hjertelig TILLYKKE
til alle fødselarerne*

Tillykke

En af vore meget kompromis-løse fangekammerater fylder den 27. juli 80 år

Georg Schlätzer kom ind i modstandsbevægelsen som forst-studerende og kom som forstmand til at udøve en betydelig gerning, ikke mindst i Sydamerika, hvortil han blev sendt af en anden kendt modstandsmand, Fl. Juncker, sikkert fordi han havde markeret sig ved at tilplante Påskeøen, og at han havde fundet lige de rigtig planter hertil var til stor glæde for politikere og embedsmænd.

Men også herhjemme ved tilplantningen af den danske »ørken« syd for Herning, der af brunkulsfolkene var efterladt i komplet ødelagt stand. Begge steder udrettede Georg et arbejde, der blev til ære for både ham og Danmark.

HB

Kammeraternes Hjælpefond

Slut på en æra

I 1951 købte Kammeraternes Hjælpefond et gammelt, stråttækt hus på Kegnæs – halvøen på Als' sydkyst. Under mottoet »Raske kammerater hjælper syge« blev huset gennem årene udlånt gratis til en lang række tidligere KZ-fanger, langtids-illegale eller krigssejlere. Mange af disse kammerater led under eftervirkningerne af deres oplevelser under besættelsen, så opholdet i det lille, hyggelige hus i fredelige omgivelser var en god aflastning fra den daglige tilværelse. De fleste har i årenes løb haft deres børn med i huset – nu er det også børnebørnene, der tager med – og oldebørnene. En lang række fyldte gæstebøger fortæller om mange gode oplevelser i hus og have, i den dejlige natur ned til Flensborg Fjord – og med udflugter til historiske og kulturelle seværdigheder nord og syd for grænsen. En enkelt ramme dåseøl i ny og næ er det vel også blevet til...

Men det er snart slut. Nu næsten 60 år efter krigens afslutning er der færre og færre kammerater, der stadig er i stand til at bruge huset. I de senere år er det en mere og mere snæver kreds, der har været på Kegnæs. Da samtidig Kammeraternes Hjælpefonds formue svinder ind, har bestyrelsen besluttet at afhænde Kegnæs-huset i løbet af sommeren 2004. Herved bliver fonden i stand til at fortsætte højtideligholdelsen af 4. maj i Ryvangen i mange år fremover.

Kegnæs-huset er optaget til og med uge 35, den sidste uge i august. Herefter er der lukket for tilgang.

Aase Beck Eigenbroth

En børneinstitution i søgelyset

Den 18. 7. 1940 bliver Peter K., en dreng på 1½ år fjernet fra sit hjem, efter anmodning fra sin formynder Dr. Alfred Siegfried fra »Organisationen til hjælp for gadebørn«. Politiet bringer ham til et børnehjem, og da han dør i 1973, har han tilbragt mere end 12 år i anstalter af forskellige slags: 2 år på et børnehjem, 3 år på et hjem for svagt begavede børn, knapt et år på en psykiatrisk anstalt, 4 år på en lukket arbejdsanstalt. Så endnu 2 år på en halvåben anstalt for fordrukne og et såkaldt mandehjem. Hele tiden er det hans formynder, der ordinerer de vekslende plejefamilier og mest efter vanskeligheder til sidst anholdelse.

Han skalter og valter efter eget for-godtbefindende og fuldkommen vil-kårligt. Hvis du ikke lystre, lader jeg dig afhente, og så kommer du igen til en anstalt. Så kan intet menneske hjælpe dig, skriver Siegfried engang til sin myndling. Tålt af de statslige myndigheder og helt afsondret, ordnes det alt sammen administrativt. Ingen retslig afgørelse. Det kunne heller ikke være sket, da der intet var at rejse anklage for.

Peter K. holdes fjernt fra sine forældre. Sin far ser han aldrig. Sin mor lærer han først at kende, da han er blevet myndig.

At han en enkelt gang får kontakt til sine søskende skyldes en misforståelse. Ved et uheld bliver han henvist til samme psykiatriske klinik, hvor der i forvejen er en ham ukendt broder.

Peter K. gøres systematisk kriminel, uden nogensinde at have forbrudt sig mod nogen bestemmelse. Når han ikke lige er spærret inde, anvendes han som billig arbejdskraft, stadig under kontrol af sin formynder. Der er kun én grund til dette: Peter K. er barn i en jensch familie, Jenischerne er et mindretal i schweiziske grænseegne op til Tyskland, Frankrig og Østrig. De ernærer sig som et farende folk med erhverv som håndværkere, kurvemagere, slibere og handlende med gammelt jern. Da de selv af vort Forbundsraad betegnes som asociale og som en mørk plet på vor kultur i vort ellers så stolte »Kulturland« Schweiz blev de inddraget i tyverne i en integrations- og assimilationspolitik af konservative kredse, som den sociale velgørenhed forvekslede med »et sundt Folkelegeme.« Derfor grundlagdes i 1926 »Organisationen til hjælp for gadebørn.«, som en afdeling af den højt ansete nationale Stiftelse »Pro Juventute«, der var dannet af eliten af Politik, Erhverv og Samfund.

Grundlæggeren og langvarig leder af organisationen Alfred Siegfried kaldte ganske åbent det egentlige mål: Vil man bekæmpe disse asociale effektivt, må man, så barsk, det kan lyde, rive familie-fællesskabet fra hinanden, sprænge dette farende folks bånd. En anden vej findes ikke. Følgen var at over 600 børn blev fjernet fra deres forældre og anbragt hos plejeforældre eller på børnehjem for at blive opdraget til »anvendelige« mennesker. Aktionen nåede sit højdepunkt i trediverne og fyrrerne og blev først opløst efter skandalen i 1973. Efterfølgende var der halvhjertede forklaringer og beskedne erstatninger til ofrene. Jenischerne begyndte at organisere sig og stiller nu også krav om andre kår. Trods myndighedernes løfter herom, at aktionen endnu ikke endelig bearbejdet. Men det kan allerede nu fastslås, er der var tale om et i nyere schweizisk historie enestående eksempel på forfølgelse af et mindretal gennem systematiske fremgangsmåder, ja træk af direkte udryddelse.

*Thomas Meter, historisk medarbejder ved Zurich Universitet
Kilde: Antifa. Jan. 2004.*

Blomster på australske flyvergrave ved det kongelige bryllup 14. maj

Af Erik Heimann Olsen, FV-Bladet

Da det kongelige bryllup oprandt den 14. maj, lå der en dansk blomsterhilsen på de mange australske krigsflyvergrave i Danmark.

Rundt om i landet ligger ikke mindre end 1.100 allierede krigsflyvere fra Anden Verdenskrig begravet, og 76 af dem er fra Australien. Andre ca. 500 allierede flyvere styrtede i farvandene omkring Danmark, som blev deres sidste hvilested, ca. 35 af dem er fra Australien. De satte deres unge liv til under bombeangreb på mål i Tyskland, ved mineudlægning i de danske og tyske farvande eller på flyvninger for SOE til Danmark med faldskærmsfolk og forsyninger til modstandsbevægelsen.

Gravstederne er for mange år siden oprettet af Commonwealth War Graves

Commission og og er siden vedligeholdt med stor omhu af kirkegårde, menighedsråd og befolkning. Mange steder indgår gravene i de stedlige mindehøjtideligheder omkring 4. og 5. maj. Gravene findes på i alt 19 kirkegårde og to begravelsessteder rundt om i landet, dog især i Vest- og Sydjylland.

Tanken om at mindes de mange unge australiere, der rejste halvvejs rundt om jorden for at hjælpe med i den kamp mod diktatur og undertrykkelse, som også var Danmarks, opstod hos pens. oberst, kammerherre Helge W. Gram. Han har i mange år interesseret sig for de allierede flyvergrave i Danmark og har skrevet en bog om emnet (»Skudt ned over Danmark«, Frihedsmuseets Venners Forlag 1997, engelsk udgave 2002).

I samarbejde med redaktør Erik Heimann Olsen, FV-Bladet, blev der gennem

menighedsrådsformand Karsten Fledelius fra Københavns Domkirke (hvor brylluppet stod) opnået en anbefaling fra Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer til de berørte menighedsråd af forslaget om blomsterudsmykningen.

Ved mindestenen ved indgangen til Rebild Nationalpark for de 69 allierede flyvere, heraf 7 australiere, der blev skudt ned under flyvninger til den danske modstandsbevægelse forestod Rebildselskabet blomsterudsmykningen. I København lagde formanden for Frihedskampens Veteraner, Jørgen Barfod, og Australiens ambassadør R. M. Peek, blomster ved mindestedet på molen i Tuborg Havn for de ca. 500 flyvere, der fandt deres grav i havet omkring Danmark.

Danmark 1940-45... En besættelse

Perioden 1940-45 er stadig genstand for stor opmærksomhed og debat. Det historiske materiale er, efterhånden som arkiver bliver åbnet og hidtil ukendt kilde-materiale dukker op, med til at skabe store avisoverskrifter og nyheder som oftest blæses stort op i de danske medier. Denne fortsatte interesse og sejlivethed kan kun betyde, at besættelsestiden stadig i dag har relevans for danskerne.

Interessen for datidens valg og handlinger, er med til at forme den nationale identitet. Besættelsens historie hjælper os til at forstå, hvem vi var, og derved hvem vi er blevet. Den giver os et stabilt grundlag til at forstå andre.

Det er debatten om besættelsens begivenheder og personer, der holder interessen for emnet i live. De løbende dis-

kussioner i medierne vækker vor nysgerrighed til at ville vide mere og ansporer os derved til videre undersøgelser. Det er årsagen til, at Esbjerg Højskole tager besættelsen op.

Med kurset »Danmark 1940-45... en besættelse« vil vi forsøge at få et indblik i den nyeste forskning og give et bidrag til den løbende debat. Kurset retter blikket mod de datidige aktører og sætter besættelsen i historisk relief. Kurset er tilrettelagt i samarbejde med HSB i Esbjerg – »Historisk Samling fra Besættelsestiden 1940-45«. (www.hsb.dk).

Gennem foredrag/oplæg fra personer som deltager i den aktuelle debat og forskning vil vi prøve at sætte de historiske begivenheder i perspektiv og gennem de efterfølgende samtaler og dis-

kussioner vil vi gøre, at det historiske bliver nærværende.

Midt i kursusforløbet bliver der en ekskursion til KZ-lejren Ladelund syd for den dansk/tyske grænse. Vi skal ligeledes besøge Emil Noldes museum og tale om hans forhold til det tyske naziparti.

Dette kursus henvender sig til alle, unge og gamle, som gerne vil vide mere om besættelsestidens historie og gerne vil mødes med andre for hvem historien er blevet en besættelse!

*Med venlig hilsen
Niels Ole Frederiksen,
kursusleder Esbjerg Højskole
og Historisk Samling
fra Besættelsestiden 1940-1945*

PROGRAM

Søndag 1. august:

Eftermiddag

Mellem kl. 15.00-17.30
Ankomst og indkvartering
Niels Ole Frederiksen

Aften

Fælles velkomst ved forstander Kim Mortensen
»Kan vi blive ved« Niels Ole Frederiksen

Mandag 2. august:

Formiddag

»Med hjælp fra England«
Professor, dr.phil. K.V. Jespersen

Eftermiddag

Besøg på Historisk Samling fra Besættelsestiden 1940-1945
Arkivlederen og Niels Ole Frederiksen

Aften

»Løgn er også en videnskab«
Tidl. modstandsmand og faglærer,
forfatter Kart Løkkegaard

Tirsdag 3. august:

Formiddag

»Klassekamp under besættelsen«
Historiker, forfatter Henning Tjørnehøj

Eftermiddag

»Formidling af besættelsestidshistorien«
Lærer, stud.mag. Kit Ann Andreasen

Aften

»Besættelsen afspejlet i kunsten«
Sekretariatsleder Poul Henrik Jensen

Onsdag 4. august:

Ekskursion til Sydslesvig
- besøg KZ-Ladelund og Noldemuseet

Torsdag 5. august:

Formiddag

»Fiskeriet under besættelsen«
Adjunkt, ph.d. Niels Wium Olesen

Eftermiddag

»De danske nazister«
Forskningsleder, dr.phil. John T. Lauridsen

Aften

»Jazzen som hemmeligt våben«
Tidl. bigbandmusiker m.m. Kjeld Hobe

Fredag 6. august:

Formiddag

»Danskernes kolde krig«
Cand.phil.,ph.d.-stipendiat Michael Kjeldsen

Eftermiddag

»Pressen i dag og besættelsestidens historie«
Pressehistoriker, afdelingsleder Erik Lund

Aften

Afslutningsmiddag

7. august:

Afrejse efter morgenmaden

**Tlf. nr. 79 13 74 00 besvarer
og modtager tilmelding.**

Frihedskampens Veteraner

Den 17. april navngav Frihedskampens Veteraner en lejlighed på Bernadottegården i Roskilde med foreningens navn i forbindelse med en donation. Lejlighedens indehaver, Kaj Frølund, var naturligvis til stede sammen med mere end 30 andre beboere og medlemmer af FV.

På beboerfondens vegne bød Mogens Henrik Nielsen velkommen til de mange

gæster og gav ordet til FVs formand Jørgen H. Barfod, som fortalte lidt om Bernadottegårdens historie og sin egen medvirken ved planlægning og opførelse. Derefter foretog han afsløringen af det indrammede mindeskift og mindepladen med navnet FRIHEDSKAMPENS VETERANER i hvidt på sort baggrund. Mindeskiftet fortæller om

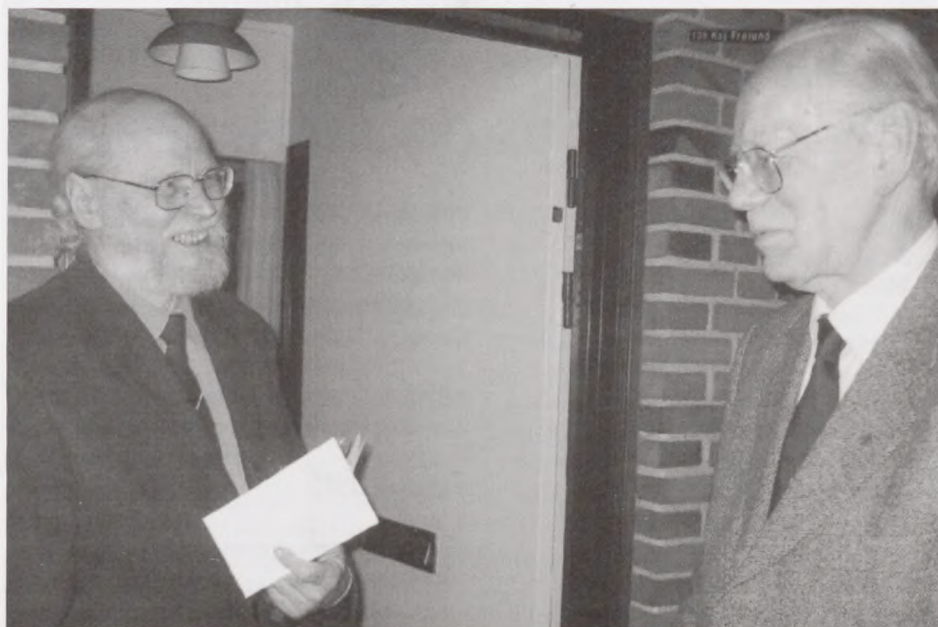
stiftelsen af World Veterans Federation i 1951, hvilket gav anledning til oprettelse af en dansk afdeling i 1952. Foreningen værner om Frihedskampens traditioner og de faldnes minde, og den har gennem årene været aktiv i samarbejdet med tilsvarende udenlandske foreninger i overensstemmelse med de Forenede Nationers formål.

FV har blandt andet været med til sammen med Sammenslutningen af Fanger fra Frihedskampen at oprette de to Bernadottegårde i Roskilde og Hadsund. Efter afsløringen overrakte Jørgen H. Barfod en check til MHN, som takkede på Fondens vegne, idet han udtrykte glæde ved det modtagne beløb, som nu vil blive til gavn og støtte for sociale arrangementer og kulturelle aktiviteter for Bernadottegårdens beboere, men med fortrinsret for de tidligere modstandsfolk og fanger. Som afslutning på højtideligheden sang forsamlingen: Det haver så nyligen regnet. – Emmy Reitoff havde som KZ-sygeplejerske haft ansvaret for hele arrangementet, og hun inviterede nu på Beboerfondens vegne på et glas vin, frugt og kransekage.

*Mogens Henrik Nielsen
Bernadottegården*

*Donationen – Frihedskampens Veteraner: Formanden Jørgen H. Barfod siger et par ord.
Foto: MHN.*

*Mogens Henrik Nielsen modtager checken på Bernadottegårdens vegne.
Foto: MHN.*

Det var bordet! Foto: MHN.

Frøslevlejren

Elke Tastesen og Jørgen Fr. Edeling ved mindepladen. Foto MHN:

For 60 år siden, den 13. august 1944 ankom de første danske fanger til Frøslevlejren. I lejrens første anvendelsesperiode, indtil den 5. maj 1945, passerede mere end 12.000 fanger gennem lejren, og af dem regner man med, at ca. 1600 fanger deporteredes til tyske kz-lejre og fængsler. Ikke alle kom hjem igen – op til 20% omkom.

Formanden for Frøslevlejrens Venners fond, oberst Jørgen Fr. Edeling, mindedes den 22. april på Bernadotttegården i Roskilde den lejr, som under besættelsen blev mange frihedskæmperes frelse fra deportation og død i Nazi-tysklands koncentrationslejre – nemlig Frøslevlejren. Den dag afslørede foreningen en mindeplade og et mindeskrift ved den tidligere Buchenwaldfange, Børge Dahls lejlighed.

Mere end 30-40 beboere, medlemmer af Frøslevlejrens Venner, Børge Dahl og hans hustru, børn og børnebørn deltog i højtideligheden, og den begyndte med, at Mogens Henrik Nielsen bød de mange deltagere velkommen, hvorefter man sang: En lærke letted... Derefter fik Jørgen Fr. Edeling ordet, og han nævnte i sin tale, at lejren blev bygget til at rumme ca. 1.500 fanger. Hensigten var at undgå yderligere deportationer af danske modstandsfolk til Tyskland. Men allerede den 15. september svigtede tyskerne deres løfte, da 196 fanger med en times varsel blev sendt sydpå til en usikker skæbne i en tysk KZ-lejr. Videre nævnte Jørgen Fr. Edeling, at man havde valgt

den 22. april for donationen, fordi denne dato markerer en af de mest bemærkelsesværdige dage i Frøslevlejrens indledende historie. Den 22. april er nemlig årsdagen for Greve Folke Bernadottes besøg i Frøslevlejren i 1945, hvor han in-

spicerede sygebarakken H 6. Da han kom ud herfra, havde der samlet sig en tusindtallig skare fanger foran barakken, og på trods af forbudet mod demonstrationer af enhver art begyndte fangerne dæmpet at fløjte og nynne den svenske nationalsang:

»Du gamla, du fria...«

Denne stund glemte hverken Folke Bernadotte eller de tilstedeværende fanger nogen sinde, og mange år senere blev den berettet for den svenske Kong Carl XVI Gustaf og Dronning Ingrid ved deres besøg i Frøslev.

Jørgen Fr. Edeling sluttede med at bede fondens kasserer fru Elke Tastesen om at afsløre mindepladen og overdrage den medfølgende check på 10.000 kr til MHN, som takkede alle for deltagelsen, idet han udtrykte stor glæde for beløbet, som nu vil komme beboerne til gode.

Man sluttede med at synge: Det haver så nyligen regnet... inden KZ-sygeplejerske Emmy Reitoft på Beboerfondens vegne bød på et glas vin og et stykke kranscake.

Mogens Henrik Nielsen
Bernadotttegården

Donation på Bernadotttegården den 22. april 2004. Mindepladen med foto af tårnet og Folke Bernadotte. Foto: MHN

Da kz-fangerne på Todesmarsch ikke orkede mere i »Belower Wald«

Af Erik Heimann Olsen, FV-Bladet

Når man kører ad Autobahn'en fra færgebyen Rostock sydpå mod Berlin, kommer man efter et par timer eller tre til en udkørsel (Ausfahrt) mærket Wittstock. En lille provinsby med bymur, en del gamle bygninger og et interessant museum for Tredivåarskrigen (1618-48). Dens største slag fandt sted lige uden for byen: 16.000 svenske soldater vandt over 22.000 modstandere, der forsvandt fra slagmarken i nattens mulm og mørke.

Kører man nordud fra Wittstock ad den almindelige landevej, kommer man ret snart til et skilt, der ad en sidevej til venstre viser til »Todesmarschmuseum«. Der er fem kilometers kørsel, og det skal foregå langsomt. For man er i Belower Wald på en smal skovvej belagt med toppede brosten. Til sidst kommer man til en lille lysning i den nordlige ende af skoven, og her ligger museet om det uhyggelige emne. Lige nord for skoven ligger landsbyen Below, men det er sværere at finde frem til museet fra den side, da motorvejen skærer gennem landskabet.

Dødsmarschen april 1945

En times kørsel fra Below mod sydøst lå KZ-lejren Ravensbrück, overvejende for kvinder og børn, og lidt længere væk mod syd KZ-lejren Sachsenhausen – begge kendt af danske KZ-fanger.

Da de store sovjetrussiske styrker på fremmarch mod Berlin nærmede sig de to berygtede lejre, tvang SS-vagterne fangerne ud på landevejene på march mod nordvest. Fra Sachsenhausen 33.000-35.000, fra Ravensbrück 15.000. En udsultet, sygdomsplaget, udslidt og pjaltet slavehær, af hvem SS'erne forlangte dagsmarcher på op til 40 km. Kunne man ikke følge med, og kunne de afkræftede medfanger ikke hjælpe, ventede døden fra SS'ernes geværkolber eller kugler.

Marchen begyndte den 21. april 1945 på veje allerede overfyldt af civile flygtninge og soldater på flugt mod vest. Det gik kun langsomt fremad, og efter to døgn uden mad og drikke orkede fangerne ikke længere i det kolde og våde vejr. Over 16.000 af dem var da i skoven ved Below, hvor de slog sig ned. Mens SS'erne indkvarterede sig i husene i den nærliggende landsby, måtte fangerne

klare sig selv på den bare skovbund uden mad, vand etc. De spiste, hvad de overhovedet kunne finde af urter, rødder, bark mm. På få dage døde 700-800 fanger dér.

I de sidste dage bedredes forholdene dog lidt. Det Internationale Røde Kors kom nu ind i billedet med fødevarer og oprettede et nødlazaret i den nærliggende landsby Grabow, som behandlede mere end 800 fanger. Røde Kors udvirkede også, at SS'erne indstillede mordene på afkræftede fanger, ja sågar frigav ca. 250 overvejende tyske fanger. 132 døde fanger ligger begravet på kirkegården i det nærliggende Grabow.

Den 29. april forlod denne sultens og mishandlingernes slavehær skoven og fortsatte dødsmarschen mod nordvest. Ad forskellige veje var de i begyndelsen af maj nået op i området mellem Parchim og Schwerin.

Mindested og museum

I lysningen ligger nu et lille museum om de uhyggelige begivenheder på stedet. Desværre var dets permanente udstilling under nyopstilling, da jeg var der sidst i marts, så jeg kan ikke berette om den. Men fornyelsen blev afsluttet i april. Det blev oprettet i 1981, og på stedet er der desuden et stort mindesmærke og en mindelund.

På fangernes skovareal på ca. 20.000 m² er der markeret en rute, hvor man endnu i dag kan se spor fra april 1945. Som eksempler kan nævnes indskrifter på træerne og et træ, der mangler en del af barken – den har måske været med til at redde nogle af de udhungrede fangers liv?

Det her gengivne skilt om Todesmarsch er om Sachsenhausen. Men rundt om i Tyskland ser man det også i forbindelse med rømningen af andre KZ-lejre. Below ligger i den nordlige ende af forbundslandet Brandenburg, der er hele vejen rundt om Forbundslandshovedstaden Berlin, der i sig selv er et forbundsland. Land Brandenburg har oprettet en særlig »Stiftung Brandburgerische Gedenkstätten«, der forestår mindstederne Sachsenhausen, Ravensbrück, Belower Wald og Dokumentationscenter Brandenburg. Belower Wald i den ret øde skov havde i 2002 over 5.000 besøgende og er siden åbningen i 1981 til 2002 blevet besøgt af næsten 135.000 gæster.

Museum des Todesmarsches, Belower Damm 7, tlf. 00 49 39925/2478. www.Sachsenhausen.Brandenburg.de.

Åbent: 1. marts til 30. november: 9-16 (lukket mandag). 15. juni til 14. september: 9-17 (lukket weekend og mandag), 1. december til 28. februar: 9-16 (lukket i weekenden).

Museet i Belower Wald kaldet Todesmarschmuseum. Foto: EHO.

Dette foto taler sit eget – grusomme – sprog. Foto: EHO.

Klip fra aviser og blade

Berlingske Tidende fredag den 23. april 2004

Politikere lader nazister slippe for straf

Hemmeligtstemplet.

Danske og tyske myndigheder har gennem årtier holdt en beskyttende hånd over mordere og terrorister, der udførte stibevis af grove og hensynsløse drab på tilfældigt udvalgte civile under Anden Verdenskrig.

Det officielle Danmark er forbløffende modvillig, når det handler om at få sandheden frem om denne ubekvemme, nære fortid.

*Af Erik Høgh-Sørensen
Journalist og forfatter*

Generationer af stats- og rigsadvokater og stribevis af ansatte i Justitsministeriet har været lydige og fidele embedsmænd. De har forstået, at uanset om en borgerlig eller socialdemokratisk regering sidder ved magten, så skal disse terrorsager holdes hemmelige og kyles ind bagerst i de danske arkiver.

Vi har tidligere henstillet til vor JUSTITSMINISTER om at udvise rettidig omhu i denne sag. Men det bliver – som normalt – ved ordene. »Meget dansk«.

red.

Klip fra aviser og blade

Information tirsdag den 21. marts 2004

Seks pakker vi ikke må se

Ikke før 1. januar 2025 kan historikerne få adgang til en række sager om danskere, der samarbejdede med tyskerne under krigen

Aftalen

Af STIG ØRSKOV
og NIELS ROHLEDER

Trods den aktuelle interesse omkring besættelsestiden, vil en række sager om danskere, der har samarbejdet med tyskerne under anden verdenskrig, først kunne belyses af historikerne efter 1. januar 2025.

Det fremgår af en aftale fra 1989 indgået med nogle nu afdøde efterretningsofficerer, der under krigen var med til at opbygge Stockholmarkivet Arkivet er en samling af efterretningsmateriale fra årene under besættelsen.

Det meste af Stockholmarkivet er i dag tilgængeligt på Rigsarkivet. Men i en række tilfælde gives der afslag, når

andet oplysninger om tyske troppers tilstedeværelse i Danmark.

En anden del skal frigives 1. januar 1995 - med mulighed for at Rigsarkivaren og Forsvarschefen i fællesskab kan dispensere inden da. Denne del af arkivet omfatter de danske efterretningsofficerers virke. »Materialet omhandler mange enkeltpersoner, men for danske statsborgeres vedkommende ikke i belastende form,« som det hedder i brevet fra Inspektøren for Hæren fra 1989. Desuden blev den del af B-afdelingen, som ikke handler om danske statsborgere, givet fri i samme omgang.

Den tredje del af Stockholmarkivet, der er utilgængeligt indtil 2025, »omhandler bl.a. enkeltpersoner, der

historikere og andre interesserede søger adgang, som det er sket flere gange inden for de seneste år.

Afslagene begrundes typisk i stil med denne formulering fra Rigsarkivarens Rapport om tilgængelighedspraksis vedrørende året 1998:

»Afslået af Rigsarkivet med oplysning om, at den ansøgte del af Stockholmarkivet er utilgængelig indtil 2025 iht. aftale af 8. november 1989 mellem efterretningsofficererne og Forsvaret Arkiv. Efter denne aftale kan der ikke søges dispensation for utilgængeligheden, hvorfor rigsarkivaren ikke kunne meddele tilladelsen.«

Hvem der har søgt - eller hvorfor - fremgår ikke af rapporten fra Rigsarkivet.

'Helt utilgængelige'

Den lukkede del af Stockholmarkivet er i dag den eneste del af de »arkivalier, der belyser situationen under 2. verdenskrig, og som hidrører fra statslige myndigheder, der kan betegnes som helt utilgængelige i den forstand, at der ikke kan dispenseres fra eventuelle tilgængelighedsfrister«. Det fremgår af et svar til Folketingets Kulturudvalg fra kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen (R)

har arbejdet sammen med besættelsesmagten eller er mistænkt herfor«, fremgår det af brevet fra generalmajor Essemann. Også den del af B-arkivet - altså afhøringsrapporterne fra tiden efter 5. maj 1945 - der handler om danske statsborgere, er utilgængeligt indtil 2025.

Lederen af Forsvarets arkiver, Hans Christian Bjerg finder det rimeligt, at de endnu lukkede dele af Stockholmarkivet er utilgængelige til 1. januar 2025:

»Det er en naturlig ting, fordi vi skal beskytte de individer, der har været inde i systemet. Det er jo ikke et spørgsmål om, at materialet ikke skal benyttes. Det er bare et spørgsmål om, hvornår det er tid til, at man kan benytte det,« siger Hans Christian Bjerg.

fra december 1999. Det er denne totale utilgængelighed, som Rigsarkivet nu vil til livs. Som det fremgår af artiklen andetsteds i dagens avis, vil Rigsarkivet snarest skrive til Forsvarsministeriet for at få ændret aftalen om utilgængelighed.

Det egentlige Stockholmarkiv består - ifølge en opgørelse i Hans Christian Bjergs bog *Ligaen* fra 1985 - af 185 arkivpakker. Den lukkede del udgør seks pakker.

Desuden har Stockholmarkivet en såkaldt B-afdeling, der består af afhøringer af personer, der har arbejdet for

besættelsesmagten. Afhøringerne er foregået efter anden verdenskrig, og de afhøringer, der »omhandler danske statsborgere« bliver først tilgængelige i 2025.

Brev til Rigsarkivet

8. november 1989 meddelte Inspektøren for Hæren, generalmajor Jens Christian Essemann, i et brev Rigsarkivet, at tiden var inde »til at foretage en ændring og forenkling af adgangsbetingelserne« for Stockholmarkivet.

Brevet byggede på en gennemgang af arkivet, som overarkivar Hans Christian Bjerg, leder af Forsvarets arkiver i Rigsarkivet, havde foretaget sammen med to af de da endnu levende efterretningsofficerer, generalmajor Per Winkel (1906-92) og oberstløjtnant Niels Bjarke Schou (1907-94).

Brevet til Rigsarkivet slår fast, at en del af Stockholmarkivet vil blive gjort frit tilgængeligt fra 1. januar 1990. Denne del af arkivet er blandt

PER WINKEL - Den tidligere efterretningsofficer var med til at gennemgå Stockholmarkivet
Foto: Nordfoto

Han er den ene af de to eneste historikere, der - i en periode i 1970'erne og de tidlige 1980'ere i tæt samarbejde med kernegruppen af tidligere efterretningsofficerer - har haft adgang til hele Stockholmarkivet.

Efterhånden som TV, såvel 1 som 2, viser nedvurderende tekster og billeder af modstandsbevægelsen, var det vel på tide, at også andre arkiver bliver åbnet.

red.

BØGER

Den illoyale gesandt

Thomas Døssings virke

i Moskva 1944-47

af Jørgen Laustsen

302 sider, illustreret

Pris kr.: 349,00

Forlag: Lindhardt og Ringhof

Bogen begynder allerede i forfatterens forord med et urimeligt postulat. Citat: »En pludselig alliance mellem to store diktaturstater, Tyskland og Sovjetunionen, kastede Europa og resten af verden ud i anden Verdenskrig«. Det er en synd, fordi anmelderen allerede inden påbegyndelsen af bogen bliver skeptisk – stort set til hvert eneste ord – og med rette. Lidt senere skriver forfatteren, citat: »Da Hitler i juni 1941 angreb sin tidligere allierede«. At kalde en stat, man har undertegnet en ikke-angrebspakt med for allieret, er ikke bare almindelig vrøvl – det er infantilt vrøvl. Lidt længere henne i bogen, citat: »Tyskland var imellemtiden blevet Sovjetunionens bedste ven«. Er forfatteren helt historieløs? Forfatteren fortsætter med at kalde Tyskland og Sovjetunionen allierede. Man merkt die Absicht und wird verstimmt. Efter denne indledning, hvor forfatteren anvender sproget efter forgodtbefindende, vil det være svært at anmelde denne bog neutralt. Jeg vil gøre et forsøg!

Frihedsrådets udsending af Thomas Døssing til Moskva var alene Frihedsrådets afgørelse – hvem andre kunne iøvrigt gøre det på det tidspunkt? Den lidt spegede affære i Stockholm mellem de selvbestaltede ledere Ebbe Munck og Skov virker plausibel – også selv om der i dag ikke er arkiver at holde sig til. Afslutningen var et andet spørgsmål – om end af de mindre – og det blev ordnet over Rewentlow i London.

Vel ankommet til Moskva havde Døssing foretræde for Molotov, hvor denne spørger Døssing om antallet af arrestationer i Danmark. Døssing svarer – hvilket er sandheden – at flere tusinde er arre-

steret. Forfatteren mener her, Døssing lyver ved at henvise til, at i perioden 1. maj 1944 til september 1944 var ialt 33 anholdt. Hvad er det for en sammenligning? Er det historieskrivning, eller er det blot for at antyde, at Døssing kan man ikke stole på. Også opbakningen til modstandsbevægelsen forsøger forfatteren at nedtone i årene indtil aug.-okt. 1943 begrundet i valget 1943

Da Døssing i alle indledende samtaler med de forskellige myndighedspersoner i Sovjetunionen altid havde sagt, at han ikke var diplomat, og at han alene repræsenterede Frihedsrådet, er afsnittet om »kongens budskab« alene udtryk for forfatterens mening – ikke Døssings.

Under Døssings influenza blev der på NKIDs anledning og for deres regning sendt nogle levnedsmidler, som den almindelige befolkning ikke kunne få, for som forfatteren skriver: »For at få Døssing på benene igen så Sovjet kunne bruge Døssing til at fremme sine egne mål«. Ja, hvad ellers, der var jo krig.

I afsnittet »Døssing gør sin stilling klar for Frihedsrådet«, bruges udtrykket »forplumring« angiveligt af Døssing om den politik der førtes ved overgangen til fredstid. Forplumringspolitik kan med større ret anvendes om forfatterens politiske indsigt. Ingen eksakt viden er angivet.

Når man læser afsnittet: »Nu må Foss sættes på plads« undrer bogens titel mere og mere. Hvorfor var titlen ikke: *Den illoyale gesandt*. Talte alle de selvbestaltede eller de, der var udsendt af den danske regering før 1940, ikke bare Danmarks sag. Talte de ikke også deres egen sag, som de forstod den til et land, der var underlagt tysk besættelse. Har ikke både Rewentlow, Kaufmann, Foss, Munck, Skov og andre ført såvel Danmarks sag som EGEN – selvfølgelig har de det – intet var jo normalt – ingen var normalt udsendt. Men alene Døssing skal nedvurderes. Om at kigge Døssing i kortene henvises til Bent Jensens adgang

til de russiske arkiver: »Jensen siger her. Hvor stor forskel i opfattelsen af samtalerne med Dekanozov og Døssing siger Jensen, at jeg tillægger det sovjetiske referat en højere sandhedsværdi end Døssings. Hvornår har en antikommunistisk forsker tillagt sovjetiske referater større sandhedsværdi. Det var ihvertfald ikke under den »varme« eller den »kolde« krig. Men nu kan det åbenbart bruges.

I kapitel 9 forkommer følgende. Citat: I slutningen af april 1945, umiddelbart før befrielsen, skrev den forbitrede og højst illoyale gesandt en falsk indberetning til Frihedsrådet i et sidste forsøg på at påvirke udviklingen i Danmark. Umiddelbart herefter er afsnit om det tyske nederlag med det mest udokumenterede afsnit: »Millioner af tyske civile flygtede for de hævnerrige »Ivaner« og med god grund, idet de sovjetiske soldater uhindret jagtede og voldtog stort set alle de kvinder, de kom i nærheden af – det være sig tyskere eller befriede russiske, hviderussiske eller ukrainske kvinder, unge som gamle.

Hvornår kan læseren se – eller hvordan – at det skrevne er dokumenteret, eller hvad disse to udsagn helt klart viser, at vandrehistorier anvendes. Forfatteren påstår ligeledes, at Døssing skriver fiktive referater, ingen beviser, så her er der formentlig udtryk for, at det eneste forfatteren ønsker er et »karaktermord« på Døssing.

Hvor stor en forskel er der egentlig på Døssings optræden og andre danske gesandters? En sammenligning: Ved krigens slutning interesserede den danske gesandt i Stockholm kammerherre Kruise sig for alle andre danskere end de i Tyskland internerede danskere, medens Døssing interesserede sig for dem – og kun dem. Krigen havde påvirket alle mennesker – gesandter eller ikke. Der er mange ting i bogen, også noget af interesse, men resultatet er desværre, at det har forfatteren ikke fået fat i. Kunne han ikke have formidlet virkelige citater fra såvel Døssings breve, som fra de tilgængelige russiske arkiver og ikke dette stykke antikommunistiske skrift om en person, der som andre danske diplomater og tilsvarende personer under den store krig gjorde, hvad de syntes var rigtigt.

Anmelderen kan se, at professor Bent Jensen har skrevet det ene forord. Hvem ellers!

Kaj Christensen

Tage Skou Hansen
- Et forfatterskabsportræt
af Niels Gunder Hansen
440 sider, illustreret. Kr.: 375,00
Forlag: Gyldendal

Tage Skou Hansen er en vigtig »fortæller« – forfatter – ikke bare i og om Besættelsen, men så sandelig også og ikke mindst i eftertiden med personerne Holger Mikkelsen, Gerda og den af tiden socialismens revolutionsheroismen Eva – datter af Gerda. Tage Skou Hansen har været meget: Lærer på Askov, redaktør på de længst forsvundne tidsskrifter *Vindrosen* og *Heretica*, konsulent på Gyldendal men dog mest kendt for romanen *De nøgne træer* og den indtil nu sidste roman »Frit løb«. Niels Gunder Hansen har skrevet – som han kalder det – et forfatterskabsportræt. NGH kommer godt omkring, med stor vægt på tiden på Askov som lærer, og hans familieliv der.

Der går en lige linie fra sabotørromanen *De nøgne Træer* til eftertidens terrorisme, hvor hovedpersonen Robert Mikkelsen er forsvarer for en gruppe unge mennesker, der har planlagt at sprænge »Jyllandsposten« i luften.

Terrorisme – det mest centrale element i bogen påvirket af den tyske og italienske terrorisme var på det højeste netop i de år bogen udkom, og terrorismen er fortsat, netop som denne bog anmeldes har terrorismen slået til igen i Madrid.

Netop modstandsbevægelsen i Danmark, som var en modstand mod en besættelse, havde den forskel indbygget i modsætning til terrorismen, at den skulle modgå drab på civilbefolkningen, hvorimod terrorismen ønsker så mange dræbte civile som muligt – det omtales mest i presse og elektroniske medier. Her kunne Niels Gunder Hansen have gjort meget mere ud af Tage Skou Hansens dilemma. Dilemmaet om modstandsbevægelsen er dog bogens største oplevelse – dens berettigelse – dens enestående berettigelse. Selv om Mikkelsen gerne vil slå bro mellem de unge studerende, kan han ikke. Han er ramt af en personlig »misvisning«. På side 246 bliver det tydeligt. Jeg citerer: »Her er Mikkelsens møde med en af de mistænkte og samtidig et indtryk af den politiske venstrefløj i 70'ernes Århus: Jeg blev ræd for hans hjerne og kom til at tænke på universitetet. Opslagstavler, som flagrede med uoverskuelige møder og diskussioner, jeg aldrig var gået til.

Jeg tænkte på de bogcafeer og huse og studenterbeværtninger, hvor jeg havde stukket næsen indenfor sammen med Bente. En underjordisk konspiratorisk

stemning, kælderstemning i en russisk roman fra det forrige århundrede. Det var belysningen der gjorde det, de lavthængende lamper over de uhøvlede borde og reoler. De sorte og røde plakater på væggene. Det tarvelige kluns, folk gik rundt i. Al den politiske filosofi de læste. De tætttrykte voldsteorier. Men inde bag skægget havde de somme tider bittesmå træk og indfaldne kinder, og jeg kunne ikke afgøre om de var revolutionens fortrop og livsfarlige for statens sikkerhed eller bare teoretiske romantikere, som kun kunne begå sig på universitetet. Tilgroede og utilnærmelige sad de der og drak rødvin til biksemaden som ludfattige aristokrater. Endnu var de individer. Ventede de på handlingens time? Det eneste jeg vidste var, at de alle sammen var sikrere og bedre begavede end jeg. Men også mere fortvivlede og desperate«.

Det er en moderne Danmarkshistorie som Tage Skou Hansen har skrevet i sit omfattende forfatterskab og Niels Gunder Hansen giver et godt billede af dette forfatterskab og af forfatteren. Den gennemgående figur Holger Mikkelsen er dansker på såvel godt som ondt. Læs den, hvis historie har interesse.

Kaj Christensen

Rudolf Höss
Kommandant i Auschwitz
336 sider, kr.: 295,00
Selvbiografiske optegnelser
Forlag: Gyldendal

Denne bog, der er en nyudgivelse og med Therkel Strædes indledning og afslutning, er mere eller mindre et analytisk studie af mennesket Rudolf Höss og nazisystemet – måske endda bare systemet. Stræde skriver: »Hvad var det der motiverede de – mange – gerningsmænd, som medvirkede i forbrydelserne? Var de monstre eller »ganske almindelige mennesker?«.

Massemordere var de! Med her skal vel også med, at Holocaust-benægttere drager Höss' optegnelser i tvivl – nogen siger sågar, at han ikke har levet. Ak, ja!

Höss' erindringer er iøvrigt skrevet i de to første måneder af 1947.

Som barn var Höss lidt af en ener med trang til at være sammen med dyr og med vandlege, men ellers en almindelig dreng, der mod sine forældres ønske, kom med i første verdenskrig, som 15-årig. Et senere tugthusophold er iøvrigt

glimrende beskrevet, virker troværdigt. Höss må foretage mange valg – nogle sværere end andre. Påvirkningen af personligheden har nogle af valgene vel påført ham, men han var ikke bare et pligttopfyldende menneske i et stort bureaukratisk maskineri, han var heller ikke særlig autoritær – selv om han var autoritært opdraget. Han havde været soldat og havde været i frikorps, hvor autoriteten var stor, han var bevidst som menneske, bevidst om sin egen overlegenhed og gennem læsning og træning en »grum« racist. Opbygningen af Auschwitz lejren giver også et billede af Höss som leder. Han klager over sine underordnede – han skal lave det hele selv – myndighederne er umulige at samarbejde med. Kun Höss kan!

Det var ikke så svært at flygte fra Auschwitz, men ikke alene blev fangen straffet – ofte med døden, men som modvægt mod flugttankerne var der repressalierne, arrestation af familiemedlemmer, likvidering af ti eller flere lidelsesfæller.

Et udsagn af Höss: »Hvorvidt denne massehenrettelse af jøderne var nødvendig eller ej, kunne jeg ikke tillade mig at dømme om, så langt kunne jeg ikke se. Når føreren selv havde befalet den »endelige løsning på det jødiske spørgsmål«, så var der ikke noget, der hed overvejelser for en gammel nazist og langt mindre for en SS-fører. »Fører befal, vi følger«, var på ingen måde en frase eller et slogan for os. Det var bitter alvor«.

På ca. 60 sider giver Therkel Stræde sin mening om Rudolf Höss og hans selvbiografiske optegnelser. Therkel Stræde danner sig sin mening om Höss ud fra såvel egne som andre forskeres mening ud fra »Täterforschung«, ordet som i nyere forskning er anvendt om nationalsocialistiske forbrydelser mod menneskeheden og krigsforbrydelser. Therkel Stræde slutter med: »Han troede på og adlød den autoritet, som havde legitimitet i hans øjne, var ideologisk legitimeret. Det var Hitler, Himmler, nazismen, SS, som han så dem. Höss valgte at følge dem«.

Der er et udstrakt godt gedigent noteapparat og navneregister på hele 60 sider.

Det er uhyggelig læsning – men måske nødvendig!

Kaj Christensen

Ny dag

Igen en dag skabt af tusind dråber.
Igen en dag hvor alt nyt kan ske.
Igen en dag hvor så mange håber.
Igen en dag hvor du selv kan se.

Igen en dag til at leve, være.
Igen en dag vi kan give vægt.
Igen en dag til det varme, nære.
Igen en dag for den næste slægt!

Carl Scharnberg

Returneres ved varig
 adresseændring til:
 Dagmar Mørk Jensen
 Damms Teglgård 20, 1 th
 6200 Aabenraa

ADRESSELISTE

ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Aalborg afd.: Fmd.: Børge Dahl,
 Herskindsgade 9, 9000 Aalborg, tlf. 98 12 84 92
 Kontor: Sofiendalsvej 80, 9200 Aalborg SV,
 tlf. 98 18 58 18, åbent torsdag 10-16. Åbent for
 kammeratligt samvær torsdag 14-17.

Esbjerg afd.: Fmd.: Gerth Andersen,
 Højtoftevej 2, 6700 Esbjerg, tlf. 75 13 28 40.
 Kontor: Gammel Fritidscenter,
 Grønnevangsvej (ved Østerbycentret),
 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag 14-17.

Kolding:
 Kontor: Staldgården.
 Åbent torsdag 14-16

Odense afd.: Fmd.: Henry Jensen,
 Strynøgade 14, 5000 Odense C, tlf. 65 90 32 02
 Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Omegnsafdelingen.:

Fmd.: Eigil Skov Jørgensen, Strandvej 35,
 Kulhus, 3630 Jægerspris, tlf. 47 53 02 48,
 giro 8011788, sociale sager v/Hans Otte,
 Smakkegårdsvej 165, 2820 Gentofte,
 tlf./fax 39 65 59 07.

Sjællands afd.:

Fmd.: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14,
 Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13
 Kass.: Villy Jensen, Lindevej 12,
 3200 Helsingør, tlf. 48 79 45 91

Sydfyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen,
 Bruuns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Kaj Eilertsen,
 Chr. VII Vej 14, 6070 Christiansfeld,
 tlf. 74 56 22 90.

Hjælpekasserer: Birgit Lund,
 Skovparken 76 B, 6000 Kolding,
 tlf. 75 53 73 53.
 Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73.
 Åbent tirsdag 14-16

Århus afd.:

Kontaktperson: Bruno Bøtker,
 Palludan-Møllers Vej 63,2 TH
 8210 Århus V
 tlf. 86 10 28 48

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Fmd.: Else Lizier, Tårnvej 20, 2610 Rødovre,
 tlf. 36 70 03 68
 Kass.: Erik Qvist, Udsigten 16, 4220 Korsør,
 tlf. 58 37 78 06

AMALIENBORGLUBBEN

Frank Zorn, Bernadotteparken 24,
 4000 Roskilde, tlf. 36 70 04 02

BUCHENWALD-KLUBBEN

Aalborg: Fmd.: Chresten Stendahl,
 Rinddalen 33, 9550 Mariager, tlf. 98 54 14 26
 Kass.: Henry Jensen, Vestpieren 18,
 9370 Hals, tlf. 98 25 18 56

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethesvej 28, Ejby,
 4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87
 Giro: 87 446 867

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500
 Værløse, tlf. 44 48 56 74
 Kass.: Salle Fischermann, Toftekærvej 28 C,
 2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90

FRIHEDSKAMPENS VETERANER

Fmd.: Jørgen H. Barfod,
 Ved Fortunen 10, 2800 Kgs. Lyngby,
 tlf. 45 87 22 54.
 Næstfmd.: Eigil Skov Jørgensen (Foss),
 Strandvej 35, Kulhuse, 3630 Jægerspris,
 tlf. 47 53 02 48.
 Kasserer: Bent Nielsen,
 Strandjægervej 78, 2791 Dragør,
 tlf. 32 53 07 16.

GESTAPOFANGERNE RANDERS

Fmd.: Frode Greve Rasmussen,
 Lyngdalvej 18, 8500 Grenå, tlf. 86 30 90 76
 Kass.: Karen Andersen, Gadevænget 1, 8900
 Randers, tlf. 86 43 85 86, giro 663 8961

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, H.H. Kochsvej 4,
 Blok 2, værl. 240, 4000 Roskilde, tlf. 36 16 60 98
 Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernvej 24,
 8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47

HORSERØD STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Anton Nielsen,
 Møllevej 17, 3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69
 Kass.: Bodil Enoch, Brøndbyøster Torv 51 5.th.,
 2605 Brøndby, tlf. 36 75 45 94

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørg Vitnes,
 Torvegade 64, 3. & 4. tv., 1400 Kbh. K,
 tlf. 32 95 22 06/32 95 55 04

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38, 4350 Ug-
 gerløse, tlf. 59 18 80 09
 Kass.: Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle 111,
 2665 Vallensbæk Strand, tlf. 43 54 78 36

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søgård, Reedtzholmvej 114,
 4736 Karrebæksmunde, tlf./fax 55 44 10 32
 E-post: pse17@dadlnet.dk

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov
 Vej 29, 2. tv., 2900 Hellerup, tlf. 39 62 83 55
 Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2,
 1631 Kbh. V, tlf. 35 37 11 21

FORH. KONTORCHEF

I FRIHEDSFONDEN
 Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67,
 2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1, Postboks 3000, 2100 Kbh. Ø,
 tlf. 39 17 77 00, fax 39 17 77 11

AMICALE INTERNATIONALE DE NEUENGAMME (AIN)

Vicepræsident Ernst Nielsen,
 Sofielunden 14, 2600 Glostrup

FÉDÉRATION INTERNATIONALE DES RÉSISTANTS, DANMARK (FIR)

Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14,
 Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13

BERNADOTTEGÅRDEN

Bernadottegården 94, 9560 Hadsund,
 tlf. 96 53 13 50

BERNADOTTEGÅRDEN

H.H. Kochsvej 4, Himmelev, 4000 Roskilde,
 tlf. 46 31 60 00

MINDELUNDEN RYVANGEN

Tuborgvej 33, 2900 Hellerup, tlf. 39 62 14 67.

BANGSBO MUSEUM

9900 Frederikshavn, tlf. 98 42 31 11.

FRIHEDSMUSEET

Churchillparken 7, 1263 København,
 tlf. 33 13 77 14.

MUSEET FOR FRØSLEVLEJREN

Lejrvejen 83, Frøslev, 6330 Padborg,
 tlf. 74 67 65 57.

MUSEET PÅ KOLDINGSHUS

Postboks 91, 6000 Kolding, tlf. 76 33 81 99.
 Åbent kl. 10-17.

HORSERØDSLEJRENS MUSEUM

Esrumvej 367, 3000 Helsingør. Åbent søndag,
 tirsdag og torsdag kl. 11-15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede.
 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt by.
 Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200 Århus
 N, tlf. 86 16 91 18, i kontortiden eller Birthe
 Fuglsang, Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86
 22 40 46. Ansøgning om ophold i højsæsonen
 skriftligt senest den 1. februar.